HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911): dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Független művelődési és helytörténeti havilap

IX. évfolyam 8. (508.) szám

2003. augusztus 29. – péntek

Bodolavár

Felső-Fehér vármegyének egyik beszögellő kerületében, amint az ember a Bodzai-szorost elhagyja, vagy egyikén az óriási bérceken keresztülvezető gyalogösvényeknek megkerüli a mély utat, meglátszik a Tatráng völgye.

Körös-körül mély lila színbe borult hegyek, melyek hátterében fehéren tűnik elő a Kapri előhegy eget tartó orma, tündökölve a korán leesett hótul; a köddel fátyolozott völgyben négy-öt falu tűnik elő, fehér házaival, mik kékes füstöt bocsátanak föl a zöld fák közül; a Tatráng vize ezüstkéken csavarog a csendes falvak alatt, itt-ott, amíg a hegyek közül kijut, zuhatagokat képezve, melyek habfehér ködöt mutatnak a távolból; a felhők oly alant járnak a völgyben, hogy néha majd ezt, majd amazt a tárgyat takarják el a hegycsúcson álló szemei aranyos fátyoltestükkel; ott látszik Hosszúfalu, messze elnyúlt utcájával, Zajzonfalva, kis templomának hegyes bádogfedele messze elragyog, ahogy a nap rásüt, Tatráng, éppen a vízparton, melyre ott magas fadobogó híd van építve, s messze, igen messze belátszanak nagysötéten, ködösen Brassó falai s akkor még jó karban levő fellegvárának kékes körrajzai. Alant, a völgy fenekén van egy szétszórt falu, Bodola. A házak lent, a templom magasabban épült, s átellenben a helységgel látszik valami kis lovagvár, széles tornyokkal, fekete bástyákkal, kiülő ormokkal, nyugat felé eső bástyája egy meredek sziklára van épülve, honnan éppen a házak tetejére eshetik le az ember egypár száz ölnyi magasról.

Különben csak messziről látszik oly sötétnek ez a vár, a közelbe érve, meglátja az ember, hogy a távolból sötétzöld bozótnak nézett koszorúja a bástyáknak mind megannyi virágoskert – a nagy gót ablakok ékes cifrázatokkal s színes üvegekkel vannak földíszítve – a meredek sziklákra a legjobb karban tartott kígyóút vezet föl, mohos kőpadokkal minden kanyarodásnál – a szikla meredekén nagy mellvéd van fölvetve, s a vár hegyes tornyocskái.

A Bodzai-szoroson át Brassó felé vezető út egypár órányi távolban visz el a kisded nemesi vár mellett, melyen egy hosszú sor lovasságot látunk alófelé szállani. Mintegy kétezer török lovas lehet, messziről megismerhetni őket turbánjaik piros tetejéről, s hófehér kaftánjaikról, köztük néhány száz havasalföldi kurtány, barna szűrökkel, hosszú fekete csalmákkal.

Az út szorossága miatt csak párjával haladhatnak a lovagok egymás mellett, úgy, hogy a csapat vége még most bontakozik ki a fölül csaknem összehajló hegyek közül, midőn az eleje már Tatránghoz jutott. Egy középtermetű, napsütötte arcú férfi vezeti a csapatot. (...)

A falun kívül megállítá a sereget, s bevárta, míg a vége is megérkezik. Leghátul két poggyászszekér és egy nehéz, dinnye alakú hintó látszott döcögni. Ez volt minden nehéz tereh, mit a török magával hozott. (...)

Benn a kocsiban, melynek függönyei kétfelől ki vannak tárva, hogy az esti lég szabadon járhasson keresztül, egy fiatal nő látszik ülni, mintegy harminckét éves, félig törökös, félig keresztyénies öltözetben, amennyiben bő selyembugyogót s nyitott kék kaftánkát visel, de turbánját leoldta fejéről, s arca török szokás ellen fátyol nélkül levén, egész nyugalommal nézeget ki a kocsiablakon, vizsgálva a tájat s a jövő-menő parasztembereket.

A török vezér rendbe állítja seregét a falu alatt. (...)

– Vitézeim! – szól a basa gyors, kemény hangon a csapathoz. – E helyütt tábort fogtok ütni. Mindenki helyén marad, fölnyergelt lova mellett, s fegyverét le nem oldja. Ferhád aga tizenketted magával bemegy a faluba, s megmondja becsületesen a bírónak, hogy küldjön ki negyven mázsa kenyeret, ugyanannyi húst, kétannyi szénát és zabot, fontját kifizetvén általjában négy asperével; sem többet, sem kevesebbet.

Azután a kurtányokhoz fordult a basa.

– Ti kutyák! Ne gondoljátok, hogy rabolni jöttünk ide. Helyeitekről meg ne moccanjatok, mert ha megtudom, hogy csak egy ludat is elloptatok a faluból, kujásaitokat fölakasztom, titeket pedig megtizedeltetlek.

Akkor négy lovast kiválaszta a seregből.

Béldi Tivadar egykori kastélya, ma polgármesteri hivatal

– Ti követni fogtok engem. A többiek pedig pihenjenek, mert még az éjjel folytatjuk az utat. Távollétemben Feriz bég parancsol.

A fiatal gyerkőc meghajtá magát.

– Ha Feriz bég parancsot fog tőlem kapni eltávozásra, akkor visszatértemig Ferhád agának engedelmeskedtek.

A basa ezzel kengyelvasát lova oldalába vágva, négy kísérőjével Bodola felé elvágtatott. Ekkor a fiatal gyerek, akit a basa Feriz bégnek nevezett, katonás biztossággal rúgtatott elő, s csengő erős hangon adott a hadaknak parancsot a leszállásra; kemény szájú arab paripája hányta-vetette magát alatta, szügyébe vagdalta fejét, két lábra ágaskodott.

(...) A basa azalatt folytatta tovább útját Bodolavár falé.

A vár ura, Béldi Pál, csak előtte való nap érkezett haza feleségével együtt, odahagyva szó nélkül Kemény János udvarát, s éppen a tornácon állott, midőn a török lovagok bevágtattak udvarára. Azon időben oly viszonya volt Erdélynek a törökkel, hogy az ilyes látogatás minden előleges bejelentés nélkül is megtörténhetett.

A basa meglátta Béldit, rögtön leugrott lováról, s a lépcsőkön felsietve hozzá, röviden bemutatta magát.

– Én vagyok Kucsuk basa. Ezen levén utam, feljöttem hozzád egy szóra, ha ráérsz.

– Parancsolj velem – szólt Béldi, s maga előtt bocsátva vendégét, bevezette őt a várterembe.

Nagy, négyszögű szoba volt az, falaira keleti vidékek festve; ablakai között hosszú, földig érő metszett tükrök, ragyogó acélrámában. A márványpadlaton hosszú, tarka szőnyegek keresztülfonva; körül a falakon emlékezetes ősök képei s egy-egy csomó régi fegyver, csodálatos alakzattal és összerakással; közepén egy nagy, zöld márványasztal girbegurba lábakkal; szerteszét nagy karszékek, marokennal borítva, nehézkes faragványokkal. Egy átelleni ajtó az erkélyre vezetett, honnan messze a havasokra volt a kilátás; az alkony világa piros és lilaszín foltokat vetett a színes üvegeken át a belépők arcaira. (...)

A kis női teremben vígan lobogott a kandalló tüze; nagy, nehéz, virágos selyemfüggönyök sötétítették el a falakat; kis elefántcsonton pompás állóóra ketyegett, cifrázatai ragyogtak rubintól és krizopráztól; a terem hátuljában dagadozó kerevetek kínálkoztak, metszett búzavirágszín bársonnyal bevonva; a középen levő kerek asztalon, melyről hímzett perzsaszőnyeg omlott a földig, nehéz, masszív, ezüst karos gyertyatartó állott, egy szirént ábrázolva, ki mindkét kezével egy-egy szál viaszgyertyát tart magasra.

A csinos fehér márvány kandalló előtt álltak Béldiné gyermekei, a nagyobbik, Zsófia, egy tizennégy éves felnőtt lányka, finom alakzattal, szemérmetes arccal, a tüzet látszott rendezni. Haja még egész gyermekesen volt két tömött tekercsbe fonva hátul, s csaknem sarkig ért le kétfelől. E lány lett később Wesselényi Pál felesége. (...)

Részlet Jókai Mór
Erdély aranykora *című regényéből*

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Egy monda három változata

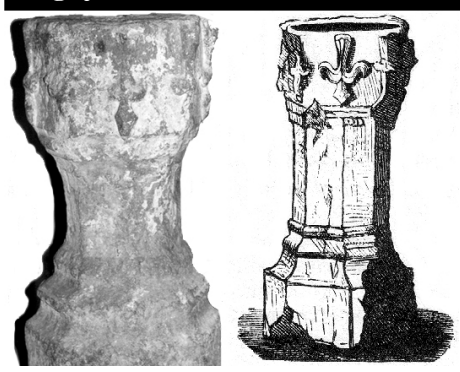

Bodola 1405-ben fennállott régi templomának érdekes és szép idomú keresztelőmedencéje a nyomtalanul eltűnt régi egyház egyedüli emléke

1865-ből, Magyari Károly bodolai református pap és Kósa Sándor feljegyzése szerint:

Floka kútja. *Egy jó vizű kút, melyről a hagyomány azt tartja, hogy Tündér Ilona komornáival ide járt feredni. A Floka nevet vette Floka Rádulytól, ki köpübe vette. Szépleányok kútja néven is fordul elő, és egy öregember beszéli, miszerint egyszer egy szinte vadleányt fogtak el ott, ki feredett, behozták, de minthogy bizonyosan tündér volt, eltűnt fogságából.*

1975-ből, Seres András gyűjtése szerint:

Régen a vadleány Bodolán a Floka kútjához járt inni. Ruhája cserefalapiból volt fűzve.

Úgy tudták megfogni, hogy télen, mikor fázott a lába, a kúthoz egy nagy piros csizmát tettek ki, amibe a vadleány mind a két lábát beledugta, s így nem tudott elszaladni.

Bevitték Nemes grófékhoz, még le is fényképezték, de mivel el volt vadulva, nemsokára meghalt.

2003-ból, brassói egyetemisták gyűjtése szerint:

A Floka kútnál tanyázott egy vadleány. Mindig lesték, hogy fogják meg, de nem tudták. Egyszer mégis sikerült, és behozták a faluba, Costea Nicolae báékhoz. Odagyűlt a falu. Azt mondta, ha őt nem engedik el, úgy járjanak, mint aki péntek nap mos vagy süt.

Béldi Kelemen kőkoporsója – Bicsérdy János rajza

A katolikus templom szentélyében egy kőkoporsó van, amelyen egy vas fegyverzetű hős domborműve látható, igen megrongált állapotban. A fölötte lévő kő kopott felirata: *„Tumulus Generosi D. Clementis Béldi de Uzon trium Sedium siculicalium Sepsi Kisdi et Orbai sup... regius Capitaneus... Vero expeditionibus victo... reli... propg... Stadio Aetatis XXX... 1677. D. 6. febr... De Re DD.”*

Tájszavak: F

- *fácsinka*: illatos ibolya (Viola odorata)
- *fakókerék*: küllő nélküli szekérkerék
- *falka*: sok *(Falka almát láttam.)*
- *falnagy*: bíró
- *faluszéke*: a falu központja
- *faraja*: a régi faház oldalánál elnyúló kis emelvény
- *faranc*: valami rossz betegség
- *farhéc*: az a keresztfa a szekér elején, amihez a lovat fogják
- *farvaló*: a csángó nők hosszú, fehér, főre való kendője
- *faszolyka, fuszolya, fuszujka*: bab, paszuly
- *fazik, portika*: fazék
- *fehérnép*: nő
- *fejrevaló*: kendő
- *féjszi, fészi*: fejsze
- *fejszke*: félénk
- *feketemájú*: rosszindulatú
- *felfuvalkodott*: öntelt
- *felhágni*: felmászni
- *felnevelkedni*: felnőni
- *feltirimbázták a fát*: rakásba rakták a fát
- *fölvéllintette*: felkapta
- *férédjél*: fürödjél
- *feredni*: fürödni
- *féreg*: egér
- *fésülődni*: fésülködni
- *findzsiacskák*: tányérok
- *firiskó*: fekete vagy szürke posztóból készített kabát
- *fitil*: kanóc
- *fitirkázik*: imbolyog
- *flajstrom*: sebtapasz, flastrom
- *flanér*: mellény
- *flújtár*: futár
- *fokán*: fából készült víztartó
- *foncs*: rongydarab
- *forcsok*: farcsont
- *fortály, fértály*: meszely
- *fortélyos*: ravasz
- *frustok*: reggeli (vö: das Frühstück)
- *frustokolni*: reggelizni
- *fukszold meg*: nyomd meg!
- *furdancs*: kézi fúró
- *furkoj, purkoj*: kis szénarakás (egy villányi széna), mereklye
- *furtonosan*: folytonosan
- *furu*: fúró
- *furulik*: szűk utca
- *futmást*: futvást
- *fuzsitus*: kapkodó
- *fűttő*: kemence

Nemzetközi folklórtábor Gyimesközéplokon

A tavalyi jobbágyteleki tábor után, idén következett a gyimesközéploki (július 20–26.). A négyfalusi Zajzoni Rab István Középiskola *Kisgergel* tánccsoportjának tagjai és néhány más gyerek is részt vett a táborozáson.

Tavaly a Nyárád menti, marosszéki szokásokat és táncokat, idén pedig a gyimesi csángók életét, szokásait és táncait ismertük meg.

A meleg fogadtatás után kellemes napok következtek. A szállás egy iskola osztálytermében volt, ahol óriásmatracokon aludtunk. A háromszori napi étkezés a helybeli főzési szokásokat tükrözte. A mindennapi programok magukban foglalták a tánc-, népzene- és énekoktatást. Kézművesfoglalkozásokon is részt vehettünk. A fiúk a bútorfestés titkait sajátították el, míg a lányok gyöngyöt fűztek. Ezen kívül július 22-én Mária Magdolna-napi búcsút tartottak a faluban. Ekkor szentmisét hallgattunk és vásárban voltunk.

A helyi Kultúrházban minden este előadásokat tartottak a meghívott vendégegyüttesek. Ezt követték a reggelig tartó bálok.

A táborozás utolsó napján, július 26-án, szombaton hagyományos gyimesi lovas lakodalomba voltunk hivatalosak. Kísérőinkkel, akik ugyanakkor táncoktatóink is – Czimbor Magdolna, Máté István és Gáspár Hajnalka – este a hatalmas tábortűz körül énekeltünk és táncoltunk búcsúzásként.

Márton Brigitta, IV. oszt.

Éjjel-nappal vízben

Augusztus 4–10. között a Zajzoni Rab István Középiskola 12 diákja és 4 tanárja a kisújszállási strandon táborozott.

Ebben a táborban voltam én is.

A vonaton Bálinték egy fülkébe kerültek két öregasszonnyal, akiket Bálint énekléssel próbált szórakoztatni (tudniillik Bálintnak nincs valami jó hangja). A csapat többi tagja pedig egy kb. 140 kilós fiatalemberrel osztotta meg nagy kínok között a fülkét. Így került a folyosóra Katyus és Róbert. Robi tíz perc után megunta az álldogálást, bement a fülkébe és a kényelmesen elterülő fiatalembert gyengéden megpaskolta, és arrébbtessékelte.

A hosszú utazás után a vonat berobogott a kisújszállási állomásra, ahol vendéglátóink, Nagy István és Kece István úr vártak. Felmentve minket a cipekedés terhe alól, elvezettek a strand területén levő szálláshelyünkre. Külön szobát kaptak a lányok (Kinga, Laji, Katyus), a kicsi fiúk (Csabszi, Szabcsi, Roba, Szabolcska) és a nagyfiúk (Gabi, Atti, Róbert, Szabi, Bálint). Egy kétperces megbeszélés után mindenki „őrülten” rohant a medencék felé (egy 2,20 méteres, egy közepes, egy bokamedence és egy termálvizes medence). Miután kifürödtük magunkat, városnézni voltunk. Minden nap valami újat láttunk a városban: Szt. István szobrát, Móricz Zsigmondét, Arany Jánosét, a világháborús emlékműveket, a Kossuth Lajos-domborművet; meglátogattuk a Móricz Zsigmond Gimnáziumot, ahol megcsodáltuk a biológia szertárat. Itt kezet foghattunk Samuval, a csontvázzal, láttunk a madárgyűjteményben túzokot, amelyet eddig csak Arany János Toldijából ismertünk, és süketfajdot is, ami bár a mi szülőföldünk, a Kárpát-kanyar honos madara, eddig még életnagyságban soha nem került elénk. Megbámultuk az ásványgyűjteményt is, arra gondolva, hogy a hosszúfalusi polgári iskoláé is ilyen lehetett. Megmutatták nekünk a gimnázium hatalmas könyvtárát, ahol mindenki érdeklődése szerint böngészhette a könyveket. Máskor Zsuzsa néni (Nagy István úr felesége) elkalauzolt a kisújszállási szalmafonó-táborba, ahol szebbnél szebb fonott tárgyakat láttunk: aratási koszorút, karácsonyfadíszeket, kosarakat, majd elvezetett minket a Néprajzi Múzeumba, ahol korsókat, régi bútorokat, az aratáshoz szükséges eszközöket, szekereket láttunk. Ezek mások voltak, mint amit mi otthonról ismertünk.

A társaság a fürödözést élvezte a legjobban, annyira, hogy még éjjel is képesek voltunk kiszökni a házból és egyenest a vízbe szökni. Néha a strandőrök megzavarták ezeket a csodálatos pillanatokat, beárultak és következőkor már csak a tanárok felügyelete mellett szabadott éjjel fürödni. A fiatal kisújszállási barátunkkal, Nagy Dénessel körbecsónakáztuk a tavat.

Esténként a parkban hintáztunk és beszélgettünk, elmeséltük egymásnak, hogy kinek mi tetszett azon a napon. Volt, akinek a kaja. Roba fogadásból hat csirkecombot fogyasztott el egy alkalommal a Kisujj étteremben.

Utolsó este tábortűz volt, szalonnát és kolbászt sütöttünk.

Az egy hét hamar eltelt, még maradtunk volna...

Számunkra felejthetetlen a Kisújszálláson idén eltöltött egy hét. Köszönjük vendéglátóinknak, és reméljük, hogy jövőben a kisújszállási diákok ugyanúgy megszeretik a barcasági hegyeket, mint ahogy mi megszerettük a kunsági vizeket.

Hochbauer Éva & Kata

Hétfalusi hírek

- Két éve jelenik meg havilapként a *Hétfalu*. Lapunk 508., havilapunk 25. számához érkeztünk el.

Lapszámunkat a Communitas Alapítvány támogatta.

Részlet Gödri György bodolai honvéd I. világháborús naplójából

A Béldiek régi udvarházának bejárata

Indulás Szibériából: 1916. április 10-én délután 4 órakor ültünk vonatra Antipikán. 11-én reggel 5 órakor indultunk el. Kilokban ebédeltünk 2 órakor. 12-én a Bajkál-tó jege tűnt fel, balról nagy kősziklák. 5 órakor ebéd. Mindig hó, hideg. 52 alagúton jöttünk át. 11 órakor éjjel Irkuczba értünk. Itt megfürödtünk. Már enyhébb az idő. 13-án érkeztünk a Cseremkovo állomásra. Itt sok kőszénbánya van. Délután értünk Zima állomásra, itt ebédeltünk. 14-én érkeztünk meg Niszniudinczki állomásra. Itt laposabb a terep, fenyő- és nyírfák láthatók. Délután 5-kor Fansek állomást értük el, mindig északra haladva. Havazás 15-én reggel, Mallakó állomáson. Ebéd 16-án Azsinszki állomáson. Itt szántóföldek láthatók. Este 6 órakor Máriánov állomás. Délnyugati irányba haladunk. 17-én értünk Petrosz Pál állomásra, itt ebéd. Mindig hó, szél. Malmok láthatók. Marhák kószálnak, de nagyon soványok, feketés tarkák, javarésze szarvatlan. Ma esik az eső. 18-án Smikszád állomásra értünk. Ma értünk Európába. Fájt a fejem nagyon, 39 fokos lázam volt. Maródi kocsiba lettem helyezve. 19-én értünk Ucseli állomásra, itt ebédeltünk. 20-án egy állomást sem láttam meg, Novi Nikolájusz Omszkba értünk. 21–22-én Klapinya tájára értünk. 23-án Zlátá Utoszkáj. Az Urál-hegységet értük el. 24-én Ufa várost. Itt kijöttem a maródi kocsiból. Nagy vízáradás. Itt ebéd. Öste elértük a Boglatov állomást. Dárlin folyón jöttünk át. 25-én sajnos egy állomás nevit sem tudtam meg. 11 órakor az Urál folyón jöttünk át, kisebb gőzhajókot láttunk. Ebéd helyett nadrágszorítás volt. Szép őszi vetések láthatók. 26-án Akszáko állomáson megebédeltünk. Lassan haladtunk tovább. Öste 7 órakor Abdulino állomást értük el. 27-én Gorod Goroszlán állomáson ebéd. 6 órakor reggel:

Gróf Mikes Zsigmond udvarháza

dombos vidék, szép idő. 10 órakor Szkajova állomás. Itten javában vetnek. Sok birkafalka látható. 11 órakor Szamara állomást érintettük. 2 órakor a Volgán jöttünk át. 28-án Batraki állomásra értünk. Itt gyümölcsfákot látunk virágozni. A Volga mellett haladunk. Csüzni állomáson ebédelünk. Javába megy a tavaszi vetés. 29-én Penzába értünk, hová lettünk irányítva Szibériából. Hova visznek, nem tudni. 10 órakor ebéd. 5 órakor orvosi vizsga, ekkor egy másik orosz tiszt vesz át bennünket. Penza egyik nagyobb városa Oroszországnak. 30-án ebéd. Este 10 órakor elindultunk déli irányba, Hárko felé. Május 1-jén Kiservo, itt ebéd. Este Balasóalom. 2-án Povárnó, este Slisz állomásokot értük. 3-án Krupián állomáson ebéd. 4-én Harkóba értünk, várjuk a további parancsot. Ez szép város, sok gyára van, szép állomása. 9 órakor ebéd. 4 órakor elindultunk, de hová, nem tudni. 5-én reggel Bohoduk állomásra értünk. Itt átadtak egy uraságnak dolgozni. 8-án beálltunk munkába. Itt dolgoztunk. Itt meg kell emlékeznem a jó kosztról. Reggel csája, délbe répalapi, kása, krumpli. Vacsora krumpli, kása, répalapi. Pardon, ozsonna is volt, finom, száraz, kitűnő hal. Ez volt egész őszig. Ekkor a répalevelet káposztával cserélték ki. Ez volt az ételünk minden nap. November 28-án elhoztak tizenkettőnket Ekaterinovszki Guberniába, Szeleznyoszki Budnikra, a kőszénbányába, egyes számú sak-

Gróf Béldi Ferenc egykori udvarháza

tába. Itt igaz az étkezés jobb volt valamivel, de mikor először lementünk a bányába, úgy képzeltem magam, mintha elevenen el lettem volna temetve. Szenet két hétig vágtam. Derekam fájt nagyon, mindég ülve, térden kellett dolgozni. Egy méter vastag volt a kőszénréteg. Más munkát kértem. Elvettek vizet pompázni. Ezt vagy 5 hónapig csináltam másodmagammal. Ezután következett a vagonrakás. Ez volt ám a valami. Hajladozni kellett, ezt a derekam szintén nem állta, fájt nagyon. Kezdettem markérozni. 3 napot dolgoztam, négy nap maródi voltam. Így az orvos kiírt könnyű munkára. Eltettek a 17. számú sakra, augusztus elején. Itt a földiktől elváltam. Itt a könnyű munka az volt, hogy kosárhoz állítottak a bányába, vagont nyomni bele a kosárba. Itt tetszett a munka, csak egy volt a baj: mindig vizes volt a lábom. Igaz, csak 8 órát dolgoztam. Feljegyezem a szövetkezeti bolt október ötödiki kirablását. A bolt tele volt állítólag kuncsafttal. Beállít négy pasas, revolvert rántva a közönségre és a kasszírnőtől pénzt követelve. A nő elővette az összes pénzt. Az egyik rabló zsebre tette, és a vevőközönség szeme láttára távoztak. El is menekültek. Megjegyzem, 4 órakor, öste volt. Október 13-án lett volna fizetés a bányamunkásoknak, a 17-esen. A pénzt az első sakta-bányáról hozta a pénztáros a 17-es számú bányatelepre, 85 ezer

A Béldi család nemesi címere

rubelt. A betyárok ezt is megtudták, és várták. De a tervük meghiúsult, mert egy bakánk ráösmert az egyik pasira, hírt adott a rendőrségre, azután üldözőbe vette a rablót, el is csípte. Megjelzem, nem együtt volt a négy rabló. A pasas revolverből lövöldözött, de nem talált, így sikerült egyet elcsípni, a többi menekülni igyekezett. A kozák rendőrségnek nagy lövöldözés után sikerült lefegyvereznie őket. Félholtra verték őket, mint a kutyát. Kettő az éjjel meghalt, más kettőt talán felhúzták. A bátor bakánkot ezer rubellal ajándékozta meg a bányatelep.

És érdemesnek tartom még feljegyezni február 15-i napot. Ez nap nagy örömet hozott rám és a többi fogoly társaimra. Ezen nap jelentette ki a békét a pavlovkai komiszáros. Nagy tömeg vett részt a gyűlésen, melyen részt vett több fogoly barátom is, ki értett oroszul. Előadta, hogy letörték a cárizmost, vagyis a kozák uralmat. Köztársasággá alakult Nagyoroszország. Német- és Ausztria-Magyarországgal tarsi brát, azaz testvérek lettünk. Elismerte azt is, hogy meg vannak verve. Amerikának tartoznak vagy 68 milliárddal, de nem fizetik meg soha, hadd kérje attól, akinek adta, vagy akivel kártyázott. Hadd üzenjen háborút, nem félünk, itt van a tarsi brát mellettünk, kitől sokat tanultunk. Nem félünk. Nagyromániát pedig megdicsérte ilyformán: az az aljas Románia két genelárisa megtámod bennünket, de meg is kapta az övét: két milliárd aranya Moszkvába lett elhelyezve 1916 szeptemberébe, az itt marad. Szóval Nagyrománia meg lesz teremtve. Így veri az Isten az álnok gazembert! Erdélyből nem tudott harapni, belénk harapott, de itt is belétört a foga.

Március 5-én láttunk orosz hadifogolyt, ki Esztergomból lett kicserélve, ha igaz. Jön a német a burzsujokkal. Április 1-jén Poltava, Harkó, Ekaterinoszlovszki megszállása. Francia fronton nagy vereséget szenvedtek a franciák. 10-én elmentek az invalikusok. Én lábadozóba mentem. Közel a német. 17-én kijöttem. 18-án pékségbe mentem. 25-én hallottuk az első ágyúlövéseket. 28-án megjöttek a németek, egy patrol. Repülőgépet láttunk...

*

A 12. század 105 szibériai foglyának névsora:

Ábrahám Ferencz, Andreás Iohan, Asztalos Andreas, Bádiu Demeter, Bartha Ferencz, Barti Nikolausz, Bartók József, Béla Stefan, Bodor Stefán, Boér Stefán, Bokor Georg, Boricsán Viktor, Bota Traian, Buda Andreas, Buksa Dénes, Cseh Alexánder, Cserei Karl, Csiki József, Csirikács Johan, Dancs Ludvig, Dima Sofron, Dombi Árpád, Dregics Drágomir, Dregics Georg, Fazekas Michael, Feldo Csaloczki Iohan, Florea Alekszandru, Florea Barbui, Fontcsh Georg, Földvári Nikoláusz, Fülöp Iohan, Gages Johan, Gáspár Jozsef, **Gödri Georg,** Guseila Viktor, Hermel Márton, Ilyés Todor, Jakab Árpád, Kalányos Aleksziusz, Kertész Sámuel, Kiss Iulius, Kiss József, Román Nikuláusz, Korbiu Alekszius, Kovács Iohan, Kovács Iohan, Kovács Ludvig, Kovács Stefán, Köhler Martin, Kránga Georg, Lázár Johan, Lengyel Adalbert, Luka Gábor, Luka Mihály, Lukács András, Lupán Andreás, Lupu Johan, Lupui Ieremias, Marin Iohan, Marku Georg, Marosi Péter, Mihálcsa Dionisius, Mihály Dávid, Mihály Franz, Mihály Iohan, Miriuta Iohan, Moré Georg, Munteán Emerick, Nagy Gregor, Pál Georg, Pap Johan, Pikitács Georg, Porum Andreas, Porzsolt Imre, Pozsonyi Iulius, Prejmereán Miklos, Raimer Márton, Rizs Martin, Rossu Georg, Ruszu Abrahám, Salvetin Jordán, Serbán Aleksziusz, Sipos Franz, Skernecs Georg, Skurtu Georg, Sona Miklós, Száfta György, Szakács András, Szász Franz, Szávuly Albert, Szávuly Mozes, Szecseleán Dénes, Székely Franz, Thiess Johan, Timár Vincze, Toncsh Simon, Török Ludvig, Vágner Karl, Vágner Michael, Váncsa Lázár, Váradi János, Varga Franz, Vida József, Vidra Simon, Vikhecin Georg.

A Béldi és Vitéz családok egyesített nemesi címere a Béldi-kastély homlokzatán

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Binder Pál Bodolája

Nem olyan értelmű ez a birtoklás, mint ahogy a Béldi család bírta Bodola mellett Keresztvárból, Márkosból és Bodzafordulóból kikerekedő nemesi uradalmat, hanem a megismerés erejével úgy elfoglalt világ, hogy nem kirekeszt a tulajdonjogból másokat, mint a birtoklevél, hanem könyvvé válva (A bodolai uradalom története) másokat is társbirtokosnak csalogat.

A múlt mélységeiben otthonos szerző a bevezető végén megfogalmazta kutatói hitvallását: *„A modern historikus elsőrendű feladata nem a források magyarázata, hanem azok feltárása.”* A tudós történész latin, német, magyar, román nyelvű források adathozamát összesíti, s szavának hitelességét növeli, hogy különböző korok eseményeivel kortárs szövegidézetek mellett három kultúra időben változó szemléletű kutatóinak nézőpontjai is egybecsengenek könyvében.

A Binder Pál közvetítette adatrendszer alapján az az érzésünk, hogy körülöttünk sorsszerűen hullámzik a lét, de a vízverés huzamosabb ideig körvonalazódó alakzatokat hoz létre. Az 1294. február 9-én első okleveles említésű Bodola mintegy 80 évig szász kézben volt: a rozsnyói szász Geréb családból származó brassói Simon ispán és Miklós nevű fia mellett a prázsmári Péterfia Teell s egy ideig a keresztényfalvi szász Geréb is birtokolta. Rövid ideig Bodola is az 1377-ben szervezett törcsvári uradalomhoz tartozott, de 1404-től Székely Balázs lett a birtokosa, s ezzel elkezdődött a háromszéki nemesi családok birtoklása (Fotosi Benedek fiai, az angyalosi Forró László, Bodolai Balázs fiai, Bodola Márton, Forró Osvald, Geréb Antal). Bodola 1740 táján került hosszú időre a Béldi család kezére. 1678 után a bodolai uradalmon a Béldiek mellett a Mikesek is osztoztak. 1874-ben gr. Uzoni Béldi Dénes birtokrésze felesége, Bethleni gr. Bethlen Polyxénia révén a Hídvégi gr. Nemes családra szállt, Tivadar birtokrészét pedig örökösei Barbu Pantazi és Mavrocordat hercegnek adták el.

Az államosításkor a több száz évig virágzó birtok a múltat törleni igyekvő állam kezére került.

A regényesen alakuló birtokviszonyok nem elszigetelik az uradalmat, a szűkebb-tágabb környezettől, Barcaságtól-Erdélytől, hanem beleszövik ebbe, annak ellenére, hogy a barcasági magyarlakta falvaktól eltérően, Bodola s az uradalomhoz tartozó többi település soha nem vált Brassó birtokává, s ennek lényeges gazdasági, vallási, művelődési következményei látszólag elkülönítik amazoktól, s a széttagolást még erősíti az is, hogy a térségből közigazgatásilag kiszakítva, századokon át Felső-Fehér megyéhez tartozott.

Az uradalmat körvonalazó adatok közül kiválnak a helynevek. A Bodolára vonatkozókat Soós Ferenc nyéni ev. ref. pap küldte el az országos helynévgyűjtést szervező Pesti Frigyesnek. E helynevek önmagukban is értékőrzőek és becsüket emeli lejegyzőik bő magyarázata, amely a községi emlékezet egy állapotát rögzíti: a fordított patkós lovon menekülő Béldi Pálról; a Papok sáncáról, a Leánymezőről, Floka kútjáról; arról, hogy II. József császár herceg korában a Suhogó alatt ebédelt egyszer; az 1788-as török beütésről; a lármafákról; arról, hogy a legutolsó bölényt errefelé 1790 körül lőtték stb.

Bodola adófizető lakóinak 1698-ból való összeírása nemcsak a hajdani nevek miatt érdekes (ami magában véve is utal nemzetiségre és a névadási szokásokra), hanem a tulajdonnevesítésből életmódra is következtethetünk (több 4-6 ökrös gazda, 4-5 tehenes gazda, de csak 1 hatlovas gazda).

Bodola uradalma és a Béldiek a brassói számadásokban és a *Bodola és uradalma a brassói krónikákban* című alfejezetek 1506 és 1760 közötti adattárával éppen az uradalom térségbe ágyazódását hivatott igazolni.

A könyv különböző fejezeteiből összeáll a bodolaiak vallásgyakorlatának története is. Béldi Pál 1520 körül megszakította kapcsolatát a barcasági szász papokkal (tehát még a reformáció előtt!), s Bodola székely eredetű lakossága 1640 körül tért át a református hitre. A grófi rangot kapott Béldiek 1770 után katolizáltak és jobbágyaik közül is többen erre a hitre tértek.

A tragikus hősiességében is rokonszenves múlttal ellentétben rajzolódik ki az értékvesztőnek mutatkozó XX. század, néhány tolakodó megvalósítása ellenére is. Ezt a részt is az adatoltság jellemzi. A múltra vonatkozó szövegekhez képest arctalannak tűnik, bár ezt az érzésünket némileg enyhíti két adatközlő azonosítása (Páll Lajosné Jakab Irén és Bakó Péterné Ungvári Erzsébet). Fontos munkát végzett Kiss Páll Irén tíz oldalnyi jelenre vonatkozó adatdús szövegével és érdekes Markó Gödri Klára rövid néprajzi tájékoztatója is.

*

Szíves figyelmébe ajánlom e könyvet mindenkinek, aki szereti tudni, hogy hol él, hogy múlt és jelen, tágabb és szűkebb világ összefüggései között hasznos értékeket keressen. Még megvásárolható Bodolán, a református parókián.

Hochbauer Gyula

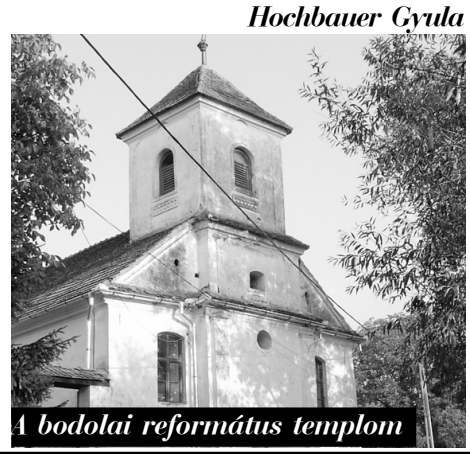

A bodolai református templom

Bodola felfedezése (egy munkanaplóból)

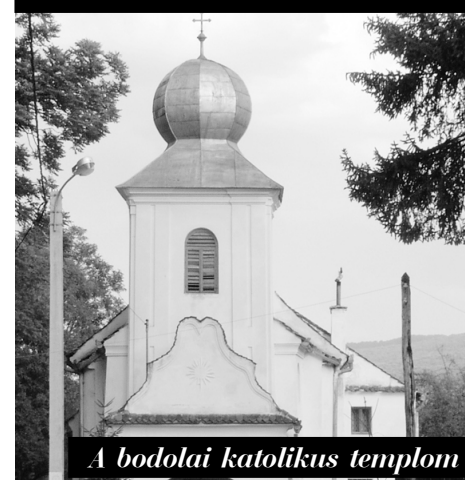

A bodolai katolikus templom

2003. augusztus első felében hatan kipróbáltuk, hogy egy település világából mennyi tárulkozik fel harminc órai kíváncsi faggatásra. A csapatból csak egynek voltak előzetes élményei és ismeretei Bodoláról. Célunk a betekintés volt, s az alkalom erre a brassói Transilvania Egyetem magyar nyelv és irodalom mellékszakán I. és II. éves hallgatók nyári gyakorlata, amelyen népismereti gyűjtést is végezhettek. A munkát a Brassó–Bodola közti vonatozás alatt szerveztük meg, s visszaúton összegeztünk. Délutánra otthoni olvasmányként ott volt Binder Pál *A bodolai uradalom története* című könyve és Seres András *Barcasági magyar népköltészet és népszokások* című gyűjteményéből a bodolai adatközlések, vonatkozások.

Végigjártuk a falut, megnéztük gr. Béldi Ferenc egykori udvarházát, a Nemes Polyxéniáét, Béldi Tivadar kastélyát, a református és a katolikus templomokat, a régi és az új ortodox templomot, a református és katolikus iskolát, az 1870-es években épített állami iskolát. Amit láttunk, befolyásolta a bennünk formálódó kérdéseket is.

Ezután adatközlők után néztünk. A már Négyfaluban ismert Löwenberger Júlia (a római katolikus és református egyházközség közös kántora) legalább fél hónapra való adatközlőt ajánlott, kívánságunk szerint foglalkozások köré csoportosítva őket. Van, akinek a neve mellé találó jelzőt biggyeszt vagy ragadványnevet, amit Bodolán *blamált névnek* mondanak, s azt is közli, hogy idegenként a falu melyik pontjához viszonyítva keressük őket: Gödri János (RMDSZ-elnök), Keresztes György, Tóth Matild, Kovács Ildikó (orvosnő), Teodorescu Zsuzsa (tanítónő), Kozsokáru Ibolya (tanárnő), Gödri Jenő (erdész), Dudás Mária és Funeriu Éva (postások), Bálint Elza, Farkas Piroska, Roska Piroska (óvónők), Balló József, Anechitei Ibolya, Serény Árpád és Ildikó, Faggyas Ferenc, Virgácsék, Farkas István, Bács Hajnal (kereskedők), Szőcs Sándor, Gaudi Bálint, Székely István, Gödri Bálint (asztalosok), Szabó Irén, Jakab Berta (harangozók). Felsorolja a falu legöregebb s azután a szerinte leggazdagabb embereit. Az előbbiek között említi Löwenberger Jánost, Rákel nénit, az utóbbiak közé sorolja Olteanu Iont, aki „magyarul is beszél”, Fodor Lászlót „a Temető utcából, ott lakik Tóth Matild és Keresztes György között”. Ajánl személyeket, akiktől a fúvószenekarról érdeklődhetünk (Keresztes György, Jakab András, Gábor Ferenc), majd olyan hangsúllyal kérdezi, hogy mindenkihez el akarunk-e menni, mint aki biztos benne, hogy nem tudjuk, nehezen érünk a végére, mert a 3580 lakosból 850 magyar. A 23 tagú magyar vegyes dalárda 3 tagját helyben bemutatja, s az 5 éves Márton Zsófia, a 7 éves Orsolya Borbála és a 10 éves Rozália-Renáta – hogy súlyt adjanak szavainak – nyomban énekelnek is egy gyönyörűt.

Pár nap múlva másodszor is visszakanyarodtunk hozzájuk. Ekkor Löwenberger Ferenc majdnem fél napját ránk áldozta, elpanaszolva, hogy az udvarházakból minden értéket széthordtak volt. Beszélt a temetés bodolai rendjéről, zuhogó esőben kalauzolt ki a temetőbe, hogy megmutassa a *vízikőből* állított sírköveket. Utána egy örökölt öregházig vitt, útközben folyvást magyarázgatva, amiről úgy gondolta, hogy minket érdekel: a malmokról, a kuglipályákról, s közben el-elejtett, mókázva, egy-egy érdekesebb *blamált* nevet vagy helynevet, elmesélte bizalmasan annak a történetét is, hogyan szerezte meg az ortodox egyház az új templom építésére a területet. Az öregházban bodolai szőtteseket néztünk, ma már réginek értékelhető évszázados katolikus falvédőket, bútort, fényképeket. A csűr mögött gyermekjátékokat mondott, s míg az eső elállt, végigmesélte a lakodalmat.

Főhadiszállásunk Gödri Józseféknél volt, ahova leggyakrabban visszatértünk, ő „szervezte be” az adatközlőket, s náluk nemcsak a bodolai lokálpatriotizmussal ismerkedhettünk, hanem vendégszeretetükkel is.

A 30 óra csak arra volt elegendő, hogy elkezdjen beszélni magáról a falu, az eddig megnevezettek mellett Keresztes György, Farkas Sándor református tiszteletes, Fodor László, Páll Jakab Irén, Serény Ida, Virgács Pál s még néhány megszólított értékőrző falusfelük szavaival.

Szövegrészleteink az államosításról, a hajdani iskolázásról, eltelt ünnep- és hétköznapokról, sportéletről, művelődésről, szokásokról, fúvószenekarról, mesteremberekről, a település változásairól, a névadási szokásokról, a kétszáznál több fénykép alapján úgy érezzük, hogy elkezdődött bennünk Bodola újrafelfedezése. Lehetetlen előrelátni, hogy ez mennyi időt igényel, ám annyi bizonyos, hogy a falu számára és számunkra is érdekes, izgalmas kaland.

Bede Réka III. éves, Fekete Hilda III. éves, Huszár Edit II. éves, Kiss Ildikó III. éves, Tamás Katalin III. éves bölcsészhallgatók, Hochbauer Gyula
Fényképek: Kovács Lehel István